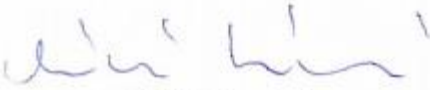

**Javaslat a
Simontornyai Bőrgyár
Tolna megyei értéktárba történő felvételéhez**

Készítette:

Máté Imréné
TÉB elnöke

Simontornya, 2021. 03. 24.

I. A JAVASLATTEVŐ ADATAI

1. A javaslatot benyújtó neve: Kiss Margit
2. A javaslatot benyújtó személy vagy a kapcsolattartó személy adatai:

Név: Kiss Margit

Levelezési cím: Simontornya, Pásztor utca

Telefonszám: 74/486-697

E-mail cím: -

II. A NEMZETI ÉRTÉK ADATAI

1. A nemzeti érték megnevezése: Simontornyai Bőrgyár
2. A nemzeti érték szakterületenkénti kategóriák szerinti besorolása:¹

☐ agrár- és élelmiszergazdaság	☐ egészség és életmód	☐ épített környezet
☐ <u>ipari és műszaki megoldások</u>	☐ kulturális örökség	☐ sport
☐ természeti környezet	☐ turizmus	

3. A nemzeti érték a magyarországi együtt élő népekhez, az államalkotó tényezőként elismert nemzetiségekhez kapcsolódó érték:

igen
amely nemzetiség:²

nem

4. A megyei értéktárba felvételre javasolt nemzeti értéket tartalmazó települési/tájegységi értéktár megnevezése és a felvétel dátuma: Simontornyai Értéktár Bizottság

5. A nemzeti érték rövid, szöveges bemutatása, egyedi jellemzőinek és történetének leírása, a megjelölt szakterületi kategória indoklása (amennyiben nemzetiséghez kapcsolódó érték, a nemzetiségi vonatkozások, a nemzetiséghez való kötődés bemutatása):

Az iparpártoló Styrum Károly gróf hívta Simontornyára az alapító tímármestert, hogy az uradalom elhullott lovainak és marháinak bőrét kikészítse. Fried Salamon kedvezőnek ítélte a feltételeket és letelepedett. Eleinte egyedül ill. napszámosok

¹ Egy szakterületenkénti kategória megjelölése lehetséges.

² Kérjük, jelölje és nevezze meg, amennyiben magyarországi együtt élő népekhez, az államalkotó tényezőként elismert nemzetiségekhez kapcsolódó az érték.

bevonásával dolgozott, később fiai voltak segítségére. A kis műhelyt a XIX. század elején fiai, Bernát és Sándor örökölte meg, de Bernát hamarosan magára maradt, mert öccse otthagyta a vállalkozást. Egymaga építette ki szívós munkával vevőkörét, és tette ismertté a kis üzemet. A Sió szabályozása miatt távolabb került a műhely a víztől, ezért 1855-ben (kikerülve az úrbéri függés alól) új helyet vásárolt a műhely számára. Oda építette fel Fried Bernát a lakását is. Neki is fiai segítettek. Eleinte csak Móric, később -a Bezdánban és Vukováron töltött tanulmányévei után- Vilmos is. Fried Bernát patriarkális viszonyt épített ki munkásaival, gazdájuk és apjuk is volt, így azok ki is tartottak mellette, akár 40-50 évet is ledolgoztak az egyre bővülő üzemben. Termékei egyre ismertebbé váltak, s nemcsak a hazai, hanem a horvát piacon is szívesen vásárolták könnyű, jó minőségű bőreit. Halála után Vilmos vette át az üzem irányítását, Móric csak tanácsaival támogatta öccsét. Fried Vilmos állította be az üzem első gőzgépét, mely óriási fordulópontot jelentett. A modernizáció elindította a céget a gyárrá fejlődés útján, meghatározva ezzel nemcsak saját, de a nagyközség életét is. Fiai –a külföldi tanulmányévek befejezése után- beléptek a vállalatba. Pál a növényi cserzés modernizálásával, Imre a krómbörgyártás bevezetésével adott új lendületet a termelésnek. A trianoni határok miatt még inkább nőtt a simontornyai bőr presztízse, a modernizáció okán pedig a teljesítménye. Igazán nagy változást azonban az 1923-as részvénytársasággá való alakulás jelentette, amikor is fuzionáltak a Singer Dezső vezette budapesti bőrnagykereskedő céggel. Így tudták elérni azt, hogy az 1930-as gazdasági válság idején sem csökkent a munka, sőt ekkor fogtak hozzá az igazán nagy beruházásokhoz. Emeletet építettek a gyárra, művelődési otthont létesítettek a község lakóinak, napközi otthoni ellátásban részesítették a munkásnők gyermekeit stb. Fried Pál és Fried Imre nagy hozzáértéssel vezette a gyárat, Singer Dezső pedig a - főként nyugatra irányuló - kereskedelmet. Az 5. generációs Fried László és Fried György szüleikkel együtt átkeresztelkedtek katolikus hitre, s nevüket is Filotásra változtatták, de csak a háború után használták. Bár a bőrgyártás volt fő gazdasági tevékenységük, sok - a bőripart érintő - társaságnak voltak részvényesei. Emellett azonban mindig igyekeztek a községet is magasabb szintre emelni. Ahogyan a bőrgyártás egyre nagyobb nyereséget hozott, úgy növelték a közösségért végzett beruházások volumenét, vagy bármilyen karitatív tevékenység mértékét.

A politika és a történelem kegyetlensége, hogy mindezek ellenére először üldözötteké, majd kifosztottakká váltak Magyarországon. A család öt tagjára a haláltábor várt, tizenkettőnek az utolsó kedvező pillanatban - baráti segítséggel - sikerült elmenekülni a tengeren túlra. Egyetlen családtag, Fried Vilmos tudott csak itthon maradni a római katolikus egyház védelmében és annak szolgálatában.

A háború után a körülményekhez alkalmazkodva újra beindult a bőrgyári termelés, de mire elérték volna a háború előtti eredményeket, államosították.

1954-1959 között elkezdődött a gyár rekonstrukciója, az akkor ismert legkorszerűbb technológiával szerelték fel.

A bőrgyár hatalmas mennyiségű terméke a megváltozott gazdasági körülmények és a beszűkült piac miatt eladhatatlanná vált. Még éveken keresztül bíztak abban, hogy Simontornya legnagyobb munkahelye megmenthető. Elkezdték a leépítést, csökkentették a termelést és a dolgozók létszámát.

1996-ben a Simontornyai Bőrgyár Rt., majd megalakult a Bőr Kft., azt remélve, hogy a beszűkülve egy gazdaságos bőrgyárat tudnak majd működtetni. 1999-ben már felszámoló állt élén és elbocsájtottak minden dolgozót a gyár bezárta a kapuit. 2000-ben a város jelképes összegért megvásárolta a bőrgyár megmaradt relikviáit, kiállítható tárgyait.

(Forrás:Tóthné Unghy Ilona: Simontornya képes krónikája)

6. Indoklás a megyei értéktárba történő felvétel mellett: **A Simontornyai Bőrgyártás a megye és egyben az ország jelentős ipari létesítménye volt. Termékei világhírűek lettek.**

7. A nemzeti értékkel kapcsolatos információt megjelenítő források listája (bibliográfia, honlapok, multimédiás források):

Tóthné Unghy Ilona: Simontornya képes krónikája Simontornya 2015.

Kiss Margit – Unghy Ilona: Volt egyszer egy bőrgyár ... Simontornya, 2013.

Helytörténet Háza – Bőrgyári kiállítás 7081 Simontornya, Beszédes u. 2.

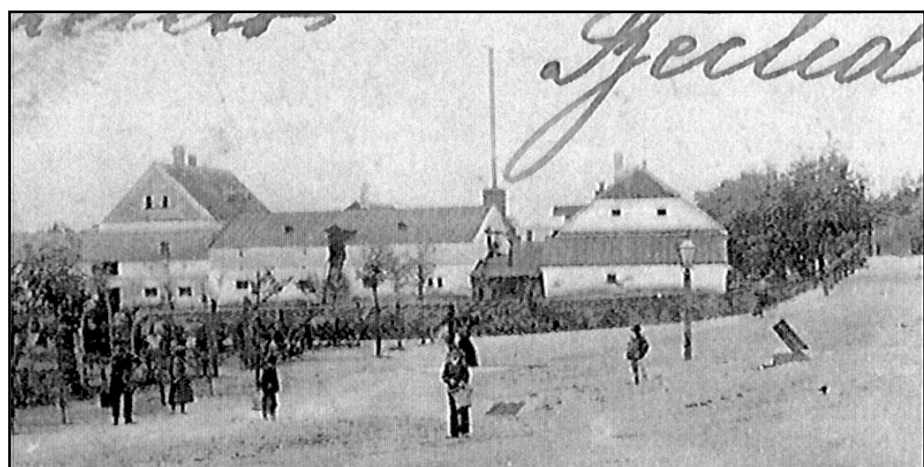
8. A nemzeti érték hivatalos weboldalának címe: -

III. MELLÉKLETEK

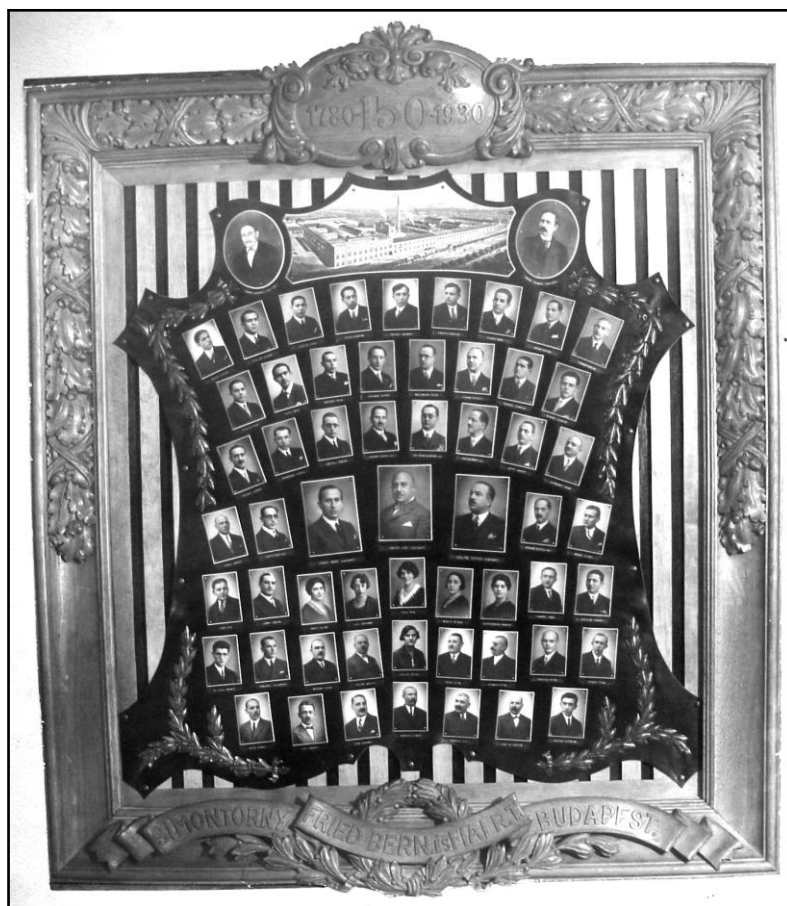
1. A megyei értéktárba felvételre javasolt nemzeti érték fényképe vagy audiovizuális-dokumentációja
2. A Htv. 1. § (1) bekezdés *m*) pontjának való megfelelést valószínűsítő dokumentumok, támogató és ajánló levelek
3. A javaslatban megadott adatok kezelésére, illetve a benyújtott teljes dokumentáció, - ideértve a csatolt dokumentumok, saját készítésű fényképek és filmek felhasználására is - vonatkozó hozzájáruló nyilatkozat
4. A nem saját készítésű dokumentumok szerepeltetése esetén az adott dokumentum tulajdonosának hozzájáruló nyilatkozata a szabad felhasználásról
5. A nemzeti érték felvételéről a 4. pontban megjelölt értéktárba felvevő döntés másolata

Fried Salamon a bőrgyártás megalapítója

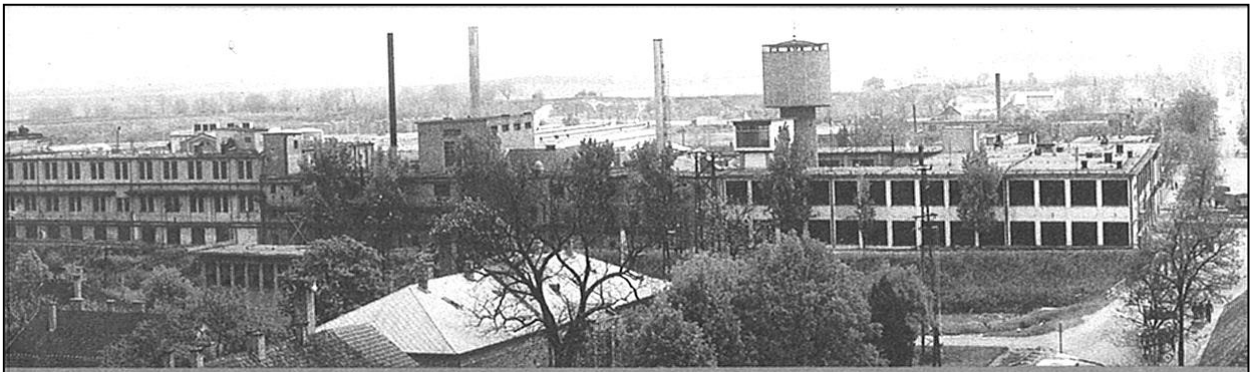
Fried Vilmos munkájának eredménye, a Fried-féle bőrzem 1908-ban a Sió jobb partján, a mai helyén

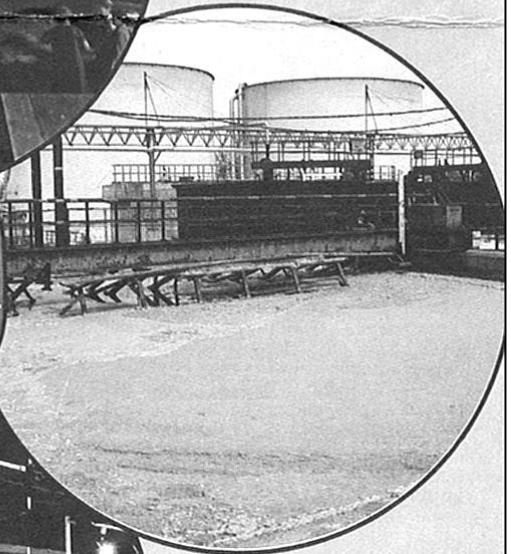
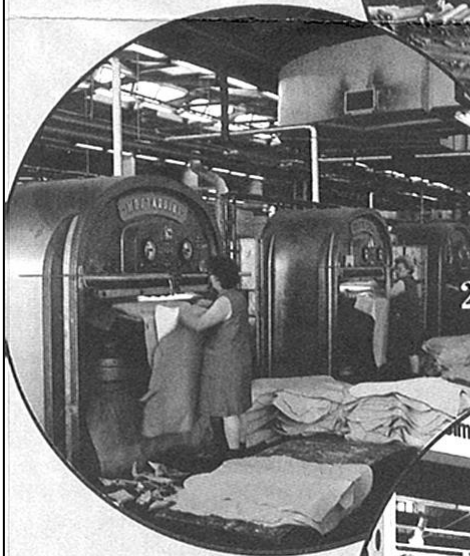
A bőrgyár 150. évfordulója

Csiszoló műhely

A 200 éves Simontornyai Bőrgyár

1. Fotocellás felületmérés
után feldolgozzák a bőrt a
készáruraktárban

2. A bőrök vasalása modern
gépekkel történik

3. Bőrgyári termékek
a BNV-n

4. Korszerű szennyvíz-
tisztító telepet építettek